

Lukutaito

Aleksis Salusjärven kolumni: Lukeminen ei ole hauskaa, se on eloonjäämistaito

Jos lukutaitoa markkinoidaan pelkästään sen tuoman ilon kautta, jätetään lopullisesti rannalle nuoret miehet, joita nenä kirjassa kyyhöttäminen ei vain kiinnosta, kirjoittaa Aleksis Salusjärvi.

Aleksis Salusjärvi Kuva: Jyrki Lyytikkä / Yle

31.1.2017 7:09 · Päivitetty 31.1.2017 8:58

 Jaa

Ikkunan kolumni

Ikkuna on Ylen uutis- ja ajankohtaistoiminnan palvelu, joka kokoaa yhteen mielipiteet ja näkökulmat, keskustelee ja hakee ratkaisuja. Ikkunan kolumneja kirjoittaa laaja joukko Ylen ulkopuolisia tekijöitä.

> [Kaikki kolumnit löydät täältä](#)

> [Ykkösaamussa kuullut kolumnit Areenassa ja podcasteina](#)

> [Tutustu Ikkunan kolumnistikaartiin](#)

Viimeiset puoli vuotta olen opettanut 16-vuotiaita poikia lukemaan. Vedän Lukukeskuksen hanketta, joka pyrkii parantamaan poikien heikkoa lukutaitoa ammattikouluissa. Melkein aikuisten miesten lukemaan opettaminen saattaa kuulostaa oudolta, hehän ovat osanneet lukea jo kymmenen vuotta. Aivan kuin opettaisin kaloja uimaan.

Kaikki suomalaiset aikuiset kuvittelevat osaavansa lukea käytännössä täydellisesti. Lukutaito on pysyvä taito, jonka kadottamista on vaikea edes kuvitella. Se ei kuitenkaan vertaudu uimiseen tai pyörällä ajamiseen, vaan se on kumuloituva taito.

Käytännössä lukutaito tarkoittaa kykyä hallita sitä ympäristöä, jossa toimii. Jääkiekkovalmentajalla sanotaan olevan kyky lukea peliä. Sillä tarkoitetaan, että tarkkailemalla pelitapahtumia valmentaja ymmärtää, millä muutoksilla vastustaja voidaan voittaa. Kaikilla ihmisillä on jonkinlainen kyky lukea jääkiekkoa. Pelin seuraamisen nautinto perustuu taitoon lukea pelitapahtumia.

Paitsiot, jäähyt ja syöttöpeli ovat jääkiekon kielioppia. Jääkiekon lukutaito ei kuitenkaan koskaan voi olla täydellinen. Jokainen jääkiekkovalmentaja olisi työssään parempi, jos hän osaisi ottaa enemmän asioita huomioon ja tulkita niitä paremmin.

Usein ajatellaan, että lukutaidon välityksellä kirjojen informaatio yksinkertaisesti siirtyy meihin

Samalla tavalla merimiehen sanotaan osaavan lukea merta. Hän tietää, miten aallot muodostuvat ja miten tuuli ja virtaukset vaikuttavat merenkäyntiin. Mitä parempi merimies, sitä vaikeammassa olosuhteissa hän saa tuotua laivan satamaan.

Kun puhumme tekstin lukemisesta, ajatuksemme lukutaidosta jostain syystä muuttuu. Usein ajatellaan, että lukutaidon välityksellä kirjojen informaatio yksinkertaisesti siirtyy meihin. Todellisuudessa tekstin lukeminen on samanlainen taito kuin jääkiekon lukeminen. Voimme lukea tuhat kirjaa tai katsoa tuhat peliä, mutta ymmärryksemme molemmista perustuu puhtaasti taitoon tehdä havainnot eteemme avautuvasta maailmasta.

Törmään kouluissa enimmäkseen sellaisiin nuoriin, jotka eivät harrasta lukemista. Silti he ymmärtävät varsin hyvin tekstejä, kunhan aihe kiinnostaa heitä riittävästi. Heidän yhdistävä piirteensä on, että he eivät käsitä omien kykyjensä laajuutta. Koska lukeminen ei ole heistä miellyttävää, he eivät valjasta kapasiteettiaan siihen kunnolla. Siksi tekstitaidot ovat vaarassa jäädä piileviksi.

Peruskouluissa lukemista tuputetaan kuin parsakaalin syömistä tai hampaiden harjausta

Kaikkia näitä poikia yhdistävä piirre on, että he kuvittelevat lukutaidon tarkoittavan kielioppia. Aivan kuin matematiikka ajateltaisiin pelkkinä laskutoimituksina. Tämä asia tuntuu jääneen myös yleisesti huomaamatta. Koko yhteiskuntamme hokee jatkuvasti lukutaidon merkitystä, mutta siitä ei juuri puhuta, mitä lukutaito käytännössä merkitsee.

Peruskouluissa lukemista tuputetaan kuin parsakaalin syömistä tai hampaiden harjausta. Nuoriso kuvittelee, että lukutaidon tärkeydellä tarkoitetaan, että lukemista tulisi lisätä ajanvietteenä. Heille ei kuitenkaan ole valjennut, miksi niin pitäisi tehdä. Hehän jo osaavat muodostaa kirjaimista äänneitä. He ovat ymmällään, kun lukunautinto ei olekaan automaattinen, vaikka niin väitetään. Onkin luultavaa, että niin pitkään kun lukutaito ymmärretään mekaanisena asiana, nuorisoikäluokkien lukuinto jatkaa laskuaan.

E erityisen tärkeä ikäryhmä ovat 10-vuotiaat, joiden lukeminen on vähentynyt eniten viime vuosien aikana. On paljastavaa, että juuri siinä iässä, jossa lukeminen ei ole enää pelkkä tekninen suoritus, sen käyttö vähenee huomattavasti. Aivan kuin 10-vuotiaat ajattelisivat osaavansa jo lukea sillä tasolla, mikä on elämän kannalta olennaista.

Mikään jääkiekon ammattiseura ei palkkaisi 10-vuotiasta päävalmentajaa, vaikka hän osaisi pelisäännöt täydellisesti. Lukutaito kehittyy vielä aikuisiälläkin kokonaisia harppauksia, jos sitä työstää. Ihmisen käsitteellinen ajattelu laajenee teinivuosina ylipäätään mammuttimaisesti. Lukutaidon yhteyttä elämänlaatuun ei osata selittää lapsille riittävän selkeästi.

**Samalla kun hoemme lukuilon tärkeyttä,
jätämme huomiotta varsinkin ne pojat, jotka
ilmiselvästi eivät nauti lukemisesta**

Avainasemassa on kyky omaksua tietoa ja tarkastella sitä monelta kantilta. Informaatiosuhteiskunnassa ei voi pärjätä ilman tällaista kykyä. Vielä tärkeämpää on kuitenkin se, että ilman kykyä nimetä omassa elämässä eteen tulevia ongelmia, ei niitä voi hallita. Tällainen ihminen jää yksin. Hän eristäytyy toisista kielimuurin taakse, jonka huono lukutaito synnyttää.

**Yksi tätä ongelmaa selittävä syy **tuntuu olevan se, että lapsille opetetaan lukemisen olevan hauskaa. Oppimisen suhteen lukemisen hauskuus onkin ilmeinen kannustin. Seitsemän veljestä oppivat lukemaan piiskalla, mikä saa heidät inhoamaan koko taitoa. Lukunautinto on siis ilman muuta merkittävä asia. Mutta samalla kun hoemme lukuilon tärkeyttä, jätämme huomiotta varsinkin ne pojat, jotka ilmiselvästi eivät nauti lukemisesta. Näitä poikia näen päivittäin.

Tyypillisesti heillä on lukemisen esteitä, kuten lukihäiriö tai oppimisvaikeus. Lukeminen on heille ponnistelua, eikä motivaatiota lisää pakkohilpeä käännytystyö kirjojen saloihin. Samalla tavalla liikunta tai ruotsi ovat oppiaineita, joita monet pitävät pakkopullana. Liikunnan ja kielitaidon hyödyt ovat kuitenkin yleisesti ymmärrettyjä. Laaja-alaisen lukutaidon suhteen näin ei ole.

Nelosluokkalaisille lapsille pitäisikin kertoa, mihin kaikkeen lukutaitoa tarvitaan. Kieliopin tai ajanvietteen sijaan lukutaito on avain olosuhteiden hallitsemiseen, aivan kuten merenkulussa. Se toki usein tuottaa nautintoa, mutta ennen kaikkea se on eloonjäämisen edellytys.

Aleksis Salusjärvi

_Kirjoittaja on helsinkiläinen päätoimittaja sekä kriitikko. Hän on runouden suurkuluttaja ja opettaa taiteesta kirjoittamista korkeakouluissa ja kursseilla. Vuoden 2017 hän kiertää ammattikouluissa ympäri Suomea vetämässä rap-lyriikkaan keskittyviä Sanat haltuun - työpajoja. _

Lukutalto

Kolumnit

Kotimaa

+